

OPTIMALIZAČNÍ OPATŘENÍ V ŘÍČNÍ KRAJINĚ

V minulém čísle Zpravodaje jsme vám představili dva nové členy sítě klubu Ekozemědělci přírodě, hospodařící v krajině Rychlebských hor, pro které zpracováváme návrhy opatření na podporu biodiverzity v zemědělské krajině. Dnes bychom vám rádi přiblížili význam revitalizace nivy drobného toku tvorbou tůní s proměnnou vodní hladinou, které budou předmětem návrhu opatření na ekofarmě ve Skorošicích.

Celkový pohled na řešené území

Ve Zpravodaji č. 4/2009 Říční krajina a EZ, jsme Vás v článku **prof. Otakara Štěrbý** seznámili s pojmem ekosystémy říční krajiny, vysvětlili jejich funkce a význam a nastínili problémy spojené s jejich poškozováním způsobeným nejen zemědělskou činností. Obnova říčního kontinua je dlouhodobou záležitostí a vyžaduje spolupráci nejen více subjektů, ale i resortů státní správy. Na úrovni zemědělského podniku je však možné realizovat dílčí opatření, která významně přispějí k obnově ekosystémových funkcí na lokální úrovni. Navíc se tato příležitost nabízí často v pramenných, tzv. iniciálních, říčních krajinách, které jsou vlivem zemědělské činnosti narušeny asi nejvíce.

Z pohledu stávajícího stavu se jedná o podmáčené plochy na travních porostech nebo orné půdě, které jsou důsledkem poškozených nebo nefunkčních meliorací, jež měly v minulosti za úkol zamezit výstupům podzemní vody ve formě údolních, svahových nebo vrcholových nebo pramenů na povrch půdy. Cílem bylo odvodnit ornou půdu pramenných oblastí, což ve svém konečném důsledku vedlo nejen ke změně a snížení schopnosti půdy jímat, a tím i zadržovat vodu v krajině, ale i k narušení či ztrátě biotopů a na ně vázaných ekosystémů.

bio 0 5/2012

Na teoretický základ o teorii říčního typu krajiny navázali autoři **Měkotová a Štěřba** sestavením návrhů pro řešení obnovy ekologických funkcí ekosystémů v říční krajině. Jejich přehled přináší „Metodika optimalizace říční krajiny“ s důrazem na rozvoj biodiverzity, doplněná „Katalogem opatření“.

„**Metodika optimalizace říční krajiny s důrazem na biodiverzitu**“ spolu s „**Katalogem opatření**“ nabízí jednoduchý model, jak dospět ke kompromisu. Návrhy obsažené v Katalogu opírající se o Metodiku, jsou příspěvkem k úsilí vrátit

říční krajině sekundárně zbavené vhodných strukturálních prvků zpět její charakteristickou tvář, ale zejména její funkčnost. (Měkotová, J., Štěřba, O., 2011).

V kontextu „Metodiky“ můžeme optimalizační opatření v říční krajině rozdělit do pěti základních okruhů:

- **obnova rozlivového území;**
- **kontinuita zvodnění říční krajiny (spojitost mezi korytem vodního toku a rozlivovým územím, spojitost mezi říční krajinou a částmi povodí, které leží již mimo ni);**
- **náhrada ekologicky nevhodných plošných krajinných prvků na jejich současných pozicích;**
- **revitalizace neaktivních zbytků koryt toků – odstavená ramena, tůně, vodní náhony, povodňová koryta a struhy, revitalizace regulovaných koryt toků;**
- **obnova iniciálních říční krajiny.**

K návrhu opatření můžeme přistoupit v zásadě dvojím způsobem. Buď se zaměříme přímo na odpřírodněné (zregulované) úseky samotného vodního toku, a pokud to z jakýchkoli důvodů není možné, navrhneme optimalizaci na nejbližší přilehlý úsek nebo jeho okolí. Právě tento způsob jsme zvolili v případě podmáčeného pozemku na ekofarmě Čáslavových.

Navrhované optimalizační opatření patří do okruhu „**revitalizace neaktivních zbytků koryt toků**“, kdy v terénu zůstal zachován pouze fragment, který může plnit funkci biotopu malé stojaté vody = tůně. V těsné blízkosti navíc vystupuje na povrch voda, stékající po podloží z okolních svahů, která vytváří mokřad, v současné době sloužící k napájení dobytka. Tůně by se proto navíc staly i recipientem povrchových a podpovrchových

Dolní část území je porostlá nálety a výmladky vrb a jasanu

Plocha je typická vysoce položenou hladinou podzemní vody s několika vývěry a podmáčenými místy

➤ vod stékajících z okolních pozemků. Plnily by tak zároveň funkci samočisticí, neboť by zde docházelo k účinnému dosazování sedimentů a zároveň odčerpávání živin, které by jinak putovaly dál do vodního toku.

Řešené území je plochou nivou Skorošického potoka, respektive jeho levostranného bezejmenného přítoku, odvodňujícího prostor hadcového lomu, který býval v minulosti chráněným územím. Tento tok tvoří severní hranici dotčené parcely. Prostor plánovaného záměru částečně vedený v katastru jako sad je ruderalizovaný, nekosený s dominancí kopřivy a pozůstatky vegetace svazu *Calthion palustris* (blatouch bahenní, prvosenka jarní, tužebník jilmový, orsej jarní, ostřice, plicník lékařský, metlice trsnatá, sasanka hajní, mokryš střídavolistý apod.). Dolní část území je porostlá nálety a výmladky vrb a jasanu. Dále je zde několik vzrostlých jedinců olší a vrby křehké. Plocha je typická vysoce položenou hladinou podzemní vody s několika vývěry a podmáčenými místy.

Místo záměru se nachází v části obce s rozptýlenou urbanizací. V posledních letech došlo k drastické regulaci Skorošického potoka, jenž se stal betonovou stokou s kolmými břehy a nivelovaným dnem bez možnosti přístupu a úkrytů pro

vodní plocha. Cílem navrhovaného opatření je posílení biologické stability nivы Skorošického potoka a přilehlých ploch, a to vytvořením vhodného prostředí lenitických (stojatých) vod jako biotopu pro rozmnožování obojživelníků a dalších na vodu vázaných organismů. Opatření si klade za cíl stabilizovat výskyt drobných vodních ploch v území.

Tůně budou bezodtoké, napájené průsakem, s hladinou na úrovni podzemní vody. Břehová linie bude rozčleněna bez přímých hran. Maximální hloubka bude 120 cm s maximem ve středu tůně. Minimálně třetina plochy tůně bude svahována tak, aby byl podpořen vznik litorálních zón (maximální hloubka do 60 cm). Hloubky jsou určeny dle stabilizované hladiny v průměrně vodném období. Pro zajištění oslunění vodní plochy a přístupu

živočichy. Plně byla destruována břehová zóna a veškeré mokřadní části nivy a místa s klidnější vodou a to jak v toku, tak mimo něj. Nedaleký prostor hadcového lomu je vhodným refugiem pro organismy stojatých vod včetně obojživelníků. Jeho hodnotu však snižuje hustý zárost náletů a zazemňující se

k místu realizace budou odstraněny nálety vrb, jasanu a olší. V místě realizace budou ponecháni vzrostlí jedinci vrby křehké.

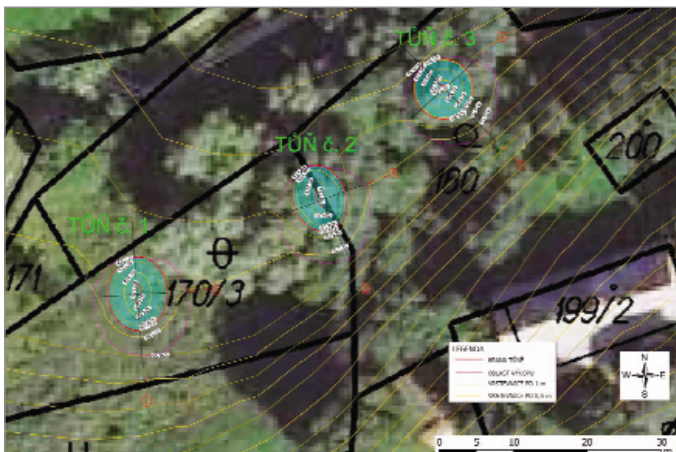
V budoucnu bychom se chtěli zaměřit také na ochranu pramenného vývěru nad tůněmi. Řešením je vybudování napáječky a oplocení podmáčené plochy, která je nyní dobyt看 silně narušována. Lokální podmáčené plochy je vhodné extenzivně kosit a posečenou biomasu z pozemku odstranit. Možnou formou údržby je i krátkodobé přepasení dobyt看, které může vegetaci rovněž prospět.

Žádost na finanční podporu tvorby tůně v nivě Skorošického potoka bude podána do dotačního programu MŽP – Podpora přirozených funkcí krajiny.

Pavlna Samsonová,
Bioinstitut

Stanislav Mudra,
akreditovaný poradce MZE
pro ochranu přírody a krajiny

Zpracováno za využití textu: Měkotová, J., Štěrba, O.: Metodika optimalizace říční krajiny s důrazem na rozvoj biodiverzity a Katalog opatření. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2011.

Nákres navrhovaných tůně v mapě

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

 nadace
partnerství
| LIDÉ A PŘÍRODA

 Bioinstitut, o. p. s., a AOPK Ostrava
Vás zvou na seminář

AGROENVIRONMENTÁLNÍ OPATŘENÍ, KRAJINNÉ PRVKY A OCHRANA PŘÍRODY

KDE: ● Farma Bedřicha Stolleho
a Ing. Lenky Kubínkové, Odry - Loučky
● Rodný dům J. G. Mendela, Vražné - Hynčice

KDY: ● 29. května 2012

Agroenvironmentální opatření (AEO) slouží k podpoře rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství a k ochraně složek životního prostředí. Jde o poměrně významný zemědělský dotační program, který se z velké části dotýká i krajiny Moravskoslezského kraje.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že nejsou využívány všechny jejich nástroje, které by umožňovaly lépe zacílit ochranu přírody a podporovat biodiverzitu v zemědělské krajině. Dotační programy MŽP jsou zaměřené na péči o přírodu a krajinu podporují opatření, která mají vést k udržení a systematickému zvyšování biologické rozmanitosti. Můžeme je však smysluplně propojovat?

Pojďme si sdělit vzájemné zkušenosti a diskutovat o možnostech, jak jejich potenciál lépe využít.

Účast ZDARMA, oběd zajištěn. Další podrobné informace na www.bioinstitut.cz

Přihlášky nejpozději do 25. května 2012
E-mail: info@bioinstitut.cz, telefon: 581 115 181

Podpořeno z Programu švýcarsko-české spolupráce

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

 nadace
partnerství
| LIDÉ A PŘÍRODA

Zpravodaj podpořen z Programu švýcarsko-české spolupráce